UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Rev: Et Eximii Patris P. Francisci Aloysii Kamperger E Societate Jesu Ss: Theologiæ Doctoris ejusdémque olim in Carolo-Ferdinandæa Universitate Pragensi Professoris Publici & Ordinarij Dein ...

Kamperger, Franz Alois

Eystadii, 1705

Articulus III. An voluntas Angeli, factâ semel electione libera, boni vel mali, sit naturâ suâ inflexibilis, & immutabilis?

urn:nbn:de:hbz:466:1-84291

Visual Library

℟. 2. *Dist: cand: Min:* Nulla potentia reducitur ad actum, manens præcisè in esse potentiæ: Conc: non manens in esse potentiæ, sed per exercitium actûs: Neg: Cùm enim quædam potentiæ (qualis est etiam voluntas Angelorum) sint activæ, vitales, & liberæ, possunt seipsas, habitis requisitis proximè enumeratis, per exercitium actûs reducere de potentia ad actum. *Ex quo patet* ℟. *ad reliqua.* ℟. 3. permissis reliquis, *Neg: primum subsumpt:* Ut enim voluntas sit in actu, sufficit, quòd actu existat, habeatque sibi ab intellectu plura objecta proposita, saltem confusè. Hoc autem totum in Angelo fieri potest ante primum dictamen: cùm enim Angelus semper & necessariò cognoscat seipsum, & suas species intelligibiles, cognoscendo autem directè seipsum & species, indirectè tangat plurima & diversissima objecta, saltem in confuso, cum quibus, tum Angelus, tum species connectuntur, potest voluntas determinare intellectum, ad hujus vel illius objecti particularis (omissis ceteris) considerationem, & consequenter, movere se etiam ad primum dictamen, sive bonum, & perfectum, sive malum & defectuosum. ℟. 4. transmissis reliquis *ad ultimum subsumpt*: duplicem esse defectum: unus est privativus, qui est carentia perfectionis rei debitæ, & talis non prærequiritur necessariò in intellectu, ut voluntas possit peccare; alter est defectus negativus, & est carentia perfectionis possibilis quidem, non tamen debitæ, & hic defectus sufficit ad peccandum, extititque in Angelo, quia Angelus caruit visione clarâ DEI, quam si habuisset peccare non potuisset, & quâ non habitâ hoc ipso potest peccare: & talis defectûs causa etiam DEUS esse potest, quia non tenetur Angelo dare visionem, aut perfectissimum dictamen, & considerationem omnium eorum, quæ Angelum à peccando retrahere possunt, sed potest illi dare aliud minùs perfectum, cum quo peccare possit, & peccaturus videatur. Imò tale est quodlibet auxilium purè sufficiens, cujus causa est DEUS, & tamen est hoc sensu defectuosum, quia non est exclusivum peccati, neque continet omnem perfectionem in genere auxilij possibilem. Unde etiam non sequitur, DEUM fore causam peccati, si sit auctor dictaminis hoc sensu defectuosi, ut iterum patet in auxilio sufficienti, quod licèt includat hujusmodi defectum negativum, & causa illius sit DEUS, non sequitur tamen ipsum esse authorem peccati, quod stante tali auxilio committitur. Ratio ulterior: quia etiam cum dictamine defectuoso & inconsiderato (id est, tali, quod non includit considerationem claram, & perfectam omnium retrahentium à peccato) stat indifferentia voluntatis, & alunde DEUS non tenetur impedire peccatum, quod sub tali dictamine, videt secuturum, quia aliàs teneretur dare mera auxilia congrua, & efficacia, quod est apertè falsum. Similiter etiam non sequetur, DEUM fore causam deficientem, quia causa deficiens non dicitur, quæ præcisè omittit effectum, quem ponere posset (quia aliàs semper DEUS deficeret, cùm plurima non ponat, quæ potest) sed quæ, vel non habet virtutem in actu primo ponendi, vel quæ omittit effectum, quem ponere deberet, neutrû autem sequitur convenire DEO, si dictamen defectuosum in sensu explicato Angelo immittat. *Informa* ℟. *ad illud subsumpt:* Voluntas non potest peccare, nisi ex vi dictaminis defectuosi, privativè defectuosi; Neg: defectuosi negativè; Conc: *Similiter dist: penultimam & ultimam Conseq:* DEUS esset author dictaminis defectuosi privativè; Neg: negativè Transeat: DEUS enim illo casu non negaret Angelo dictamen aliquod perfectius, debitum Angelo, sed tantùm negaret dictamen aliquod possibile perfectius, Angelo tamen indebitum. Et certè, si DEUS per adversarios, Angelum in secundo instanti prædeterminando ad peccatum, aut non prædeterminando ad bonum, non est causa peccati, neque causa deficiens; multò minùs erit, si primo instanti Angelo dictamen immittat minùs perfectum, & cum quo possit peccare.

Artic. III. *An voluntas Angeli, factâ semel electione liberâ, boni vel mali, sit naturâ suâ inflexibilis & immutabilis?*

Resp. Non esse. Probatur 1. Ex Patribus apud Martinon: D. 41. S. 1. Angelis mutabilitatem voluntatis simpliciter, & absq; limitatione, adeóque mutabilitatem omnimodam tribuentibus, mutabilitas autem omnimoda, non solùm importat mobilitatem quoad exercitium, id est, ab actu ad non actum, vel à non actu ad actum, sed etiam mobilitatem quoad speciem, id est, ab actu oppositio ad oppositum. *Initium resumenai* (NB.) *bonam voluntatem est ex gratia, & non ex natura: nam si homines possent per naturam illud initium habere, posset etiam Angelus.* Fulgent l. de fide ad Petrum c. 3. Et Damasc. l. 2. de fide cap: 3. ait: *Angelum esse semper* (NB.) *mobilem, & voluntatis, ac* (NB.) *sententiæ ratione mutabilem.* Et iterum: *Sunt quidem illi*, inquit idem, *naturâ ita comparati, ut ad malum ægrè moveri, non tamen omnino, non moveri possint. nunc verò eâ jam conditione, ut ne vix quidem moveri, & inflecti queant. Quòd tamen* NB. *non eorum naturæ, sed gratiæ, eique quâ DEO unicè bono adhærent, constantiæ tribuendum*

dum est. Quæ vera non essent, si factâ semel electione, v. g. mali, voluntatem bonam resumere, sententiam suam mutare, moveri naturâ suâ, & flecti Angelus non posset, ut consideranti facilè patebit. 2. Quia talis immutabilitas est maximum malum, & imperfectio, quia Angelus semel malus semper deberet manere malus: sicut maximum esset, malum si intellectus angelicus, suppositô quòd semel erraverit, deberet in suo errore immutabiliter permanere. 3. Sicut se intellectus habet ad verum & falsum, ita voluntas ad bonum & malum, atqui intellect° Angeli (quem errare posse in aliquibus ostendi suprà) supposito quòd semel erraverit, non adhæret immobiliter errori suo: tum, quia sic Angelus esset imperfectior homine, qui errorem suum potest deponere, tum, quia defacto dæmones circa Christum aliquando errârunt, existimantes illum esse purum hominem, quem tamen errorem postea correxerunt; ergo etiam voluntas Angeli, supposito quòd semel malè elegerit, non adhæret malo immobiliter. 4. Licèt DEUS eodem actu, & tendentiâ attingat principium & conclusiones, item finem, & ea quæ sunt ad finem, nihil ominus, hoc non obstante, potest pro instanti B. nolle, quod pro instanti *A.* vult, & vicissim: v. g. potest pro instanti B. nolle odisse Petrum, & pro instanti A. velle, vel è contra: ergo etiam, non obstante ratione adversariorum, licèt Angelus eodem actu attingat principia & conclusionem, finem, & media ad finem poterit pro instanti B. nolle, quod pro instanti A. voluit, vel è contra. 5. & est confirmatio præcedentis probationis. DEUS, ut jam dictum est, potest ad ostensionem sui dominij & libertatis pro instanti B. velle oppositum ei, quod vult pro instanti A. similiter homo, potest modò nolle, quod priùs voluit, velle, quod noluit, ergo idem dicendû est de Angelo, cùm de naturis intermedijs (qualis respectu DEI & hominis est angelica) nobisque incognitis, judicare non possimus, nisi per proportionem ad extrema cognita. 6. Angeli ex supra dictis multa cognoscunt conjecturaliter, ergo possunt propter signa probabilia aliquid judicare, & velle, postea verò propter occurrentia signa alia judicare contrarium, & dependenter ab hoc judicio mutare voluntatem. Et ita probabilissimè accidit defecto in passione Christi, nam dæmon, qui priùs instigabat Judæos ad illum occidendum, & Judam ad prodendum Joan. 13. postea videns Christi constantiam, & alia signa, ac timens, nè mors ejus in perniciem suam redundaret, conatus fuit liberare eundem per uxorem Pilati Matth. 27. 7. Quia cùm *A*ngelus non teneatur semper tendere comprehensivè & considerare omnia actu, quæ potest, ut ipsimet adversarij admittunt, fieri potest, ut dum aliquid eligit, non consideret omnes circumstantias, postea verò illas advertat, & consideret; ergo tum poterit electionem aliam instituere, eligendo medium oportunius ad finem, & consequenter mutare præcedentem voluntatam. Et licèt demus, illum considerâsse omnia, & attigisse objectum suum comprehensivè, & stante tali cognitione elegisse, adhuc nihil obstat, quò minùs electionem factam mutare possit, cùm nihil sit, quod illum ad idem volendû deinceps necessitet, ut ex ultima probatione constabit. 8. Quia defacto, juxta communem sententiam, voluntas Angelorum primo instanti, per actum amoris, saltem naturalis, fuit conversa ad DEUM, & tamen postea peccantes averterunt se à Deo, ergo jam habet voluntatem flexibilem in oppositum pro secundo instanti. Idem est autem de reliquis, ergo &c. *Nec evades dicendo:* Angelos potuisse ideo mutare dictamen (& consequenter electionem) quod habuerunt primo instanti, quia illud fuit acceptum extrinsecùs à DEO, dictamen autê, quod habent reliquis instantibus, esse ex libera eorum determinatione. Nam *contra* est 1. Quia jam artic: præcedenti ostensum est, non minùs primum dictamen, quàm reliqua posse esse à voluntate Angeli. Et confirmatur: quia non magis pro priori secundi instantis voluntas *A*ngeli est in actu ante primum dictamen defectuosum, quàm pro priori primi instantis; quòd autem pro priori instanti dictamen aliquod præcesserit, est merè extrinsecum & impertinens: tum, quia id, quod intellectum & voluntatem constituit in actu pro aliquo instanti, non sufficit, præextitisse, sed debet tunc existere, cùm constituit; cùm se habet per modum causæ formalis, quæ non causat, nisi cùm existit: tum, quia illud dictamen præcedens, cùm sit, per adversarios, perfectum, & non nisi ad bonum, utpote imissum à DEO, non potest constituere voluntatem in actu primo ad dictamen defectuosum secundo instanti, aliàs (quod evitare maximè conantur adversarij) DEUS esset author dictaminis defectuosi &c. ergo si nihil ominus secundo instanti *A*ngelus potest se determinare ad primum dictamen, etiam primo poterit. *Contra* est secundò: Quia non minùs dictamen secundo instanti fuit à DEO, quàm in primo, quia non minùs in secundo instanti bene & supernaturaliter potuit Angelus operari, quàm primo, ad operationem autem hujusmodi requiritur dictamen supernaturale, quod necessariò est à DEO, ergo sicut primo instanti per operationem voluntas *A*ngeli non fuit effecta inflexibilis ita nec secundo, & reliquis. *Contra* tertiò: quia licèt dictamen primum fuisset à DEO, secundum ab Angelo, utrumque tamen fuit indivisibiliter comprehensivum

sui

sui objecti, similiter utraque operatio voluntatis, exinde consecuta, fuit æquè libera, & indivisibiliter intentiva finis, & electiva mediorum, ergo sicut per dictamen, & operationem primi instantis non est facta voluntas Angeli inflexibilis, ita nec postea, cùm ostendi non possit, qualem, quoad hoc, diversitatem efficere possit, quòd unum dictamen sit à DEO, alterum ab Angelo. Imò, cùm dictamen immissum Angelo à DEO minùs subsit potestati Angeli, quàm ad quod seipsum determinat Angelus, minùs videtur posse abijcere illud, quàm istud; si ergo illud potuit, cur non & istud? Ex quo ulteriùs sequitur, Angelos defacto neque peccâsse, neque peccare potuisse, sed seipsos viribus naturæ, aut saltem sine novo gratiæ dono, in bono confirmâsse. *Sequela probatur.* Quia, ut ipsi adversarij concedunt, Angeli primo instanti neque peccârunt, neque peccare potuerunt, sed tantùm bene operari, naturaliter quidem ex viribus naturæ, supernaturaliter verò ex vi primæ gratiæ, atqui supposito, quòd in primo instanti bene egerint, non potuit voluntas deinceps flecti ad malum, sed permansit confirmata in bono, quia eadem est ratio de operatione primi instantis, quæ de reliquis, ut patet ex dictis, ergo &c. 9. Quia post primum peccatum Angeli non statim est finitus status viæ ipsorum, ergo poterant pœnitere, & mutare voluntatem, quia aliàs ante terminum viæ fuissent obstinati, & sic obstinatio non esset pœna damnationis. 10. Quia Angelus est ex se liber ad volendum primò, vel nolendum, aliunde verò nihil est, â quo provenire possit hujusmodi immobilitas, seu inflexibilitas, post factam semel liberè electionem, vel quod illum necessitet ad persistentiam in facta electione. *Probatur*: nam primò: non necessitat illum actus voluntatis, quem elicuit, quia Angelus potest illum pro libitu abrumpere, abruptus autem talis actus, non potest ampliùs impedire voluntatem Angeli, quò minùs possit elicere oppositum. Secundò. Illa necessitas non potest provenire ab aliquo habitu inhærente voluntati Angeli, quia habitus solùm potest inclinare, & facilitare potentiam ad actum similem eliciendum, non autem necessitare ad perseverantiam semper in actu semel elicito, vel ut cessando ab altero, non possit contrarium elicere. Tertiò non ab ipsa natura voluntatis angelicæ, ut patebit ex responsis ad fundamenta adversariorum, patetque ex hactenus dictis pro sententia opposita. Denique non ab intellectu, vel â modo intelligendi angelico, quia vel eadem dispositio ex parte intellectûs angelici sufficit, ad objectum amandum, & odio habendum, vel alia cognitio, advertentia, consideratio, requiritur ad amandum, alia ad odio habendum. Si primum; ergo sicut Angelus instanti A. cum hac dispositione potuit objectum amare, vel odisse ita perseverante eâdem dispositione, instanti B. idem poterit, adeòque, licèt elicuerit instanti A. amorem objecti, poterit cessando ab amor, elicere instanti B. odium ejusdem, quid enim obstat? cùm nihil interim accesserit, nisi amore elicitus instanti A. qui tamen, cùm non ampliùs existat, ut suppono, non potest impedire odium instanti B. Si alterum, tum sic, Angelus potest modò sic, modò aliter, modò minùs, modò magis eandem rem considerare, v. g. instanti A. potest considerare attentiùs motiva trahentia ipsum ad odium objecti, instanti B. verò motiva allicientia ad amorem, ergo similiter voluntas poterit juxta illas diversas considerationes modò sic, modo aliter tendere in objectum, v. g. instanti A. odio habendo, instanti B. amando.

Sed contra I. Angelus cognoscit conclusiones in suis principijs, adeóque de omnibus ita judicat, sicut homo judicat de primis principijs, atqui homo adhæret immobiliter primis principijs, ergo etiam Angelus immobiliter adhæret omnibus, quæ judicat, & consequenter immobiliter vult, quæ semel vult. *Confirm*: Vis appetitiva proportionatur quoad omnia virtuti cognoscitivæ: hinc appetitus sensitivus fertur in bonum particulare, voluntas in universale, sicut sensus cognoscit particularia, intellectus universalia; & homo, quia per intellectum adhæret mobiliter discurrendo, & movendo se ab uno ad aliud, etiam per voluntatem adhæret mobiliter, potestque se ab uno oppositorum movere ad alterum; atqui intellectus Angeli apprehendit immobiliter, quia non cognoscit discurrendo ab uno ad aliud, sed simul & semel intuitum defigit in principia & conclusiones, ergo etiam immobiliter vult, non procedendo, ab intentione finis ad electionem mediorum, sed simul & semel attingit media & fines. 2. Quò voluntas est perfectior, & liberiùs eligit, eò majori affectu adhæret rei electæ, sed voluntas Angeli est perfectissima, & liberrimè eligit, quia nō agitur passione, sed ex se sola se determinat, ergo ita adhæret rei electæ, ut ab ea non possit ampliùs dimoveri. 3. Quò quis est sapientior, eò meliùs facienda considerat, & difficiliùs propositum mutat, Angeli autem sunt sapientissimi, ergo &c. R. 1. *Neg: Maj:* universaliter sumptam, multa enim cognoscit Angelus, non in suis principijs, sed per discursum, ut dictum est, Quæst: 5. artic: 7 unde etiam non magis illis adhærere tenetur, quàm homo. R. 2. *Dist. Major*: Angelus cognoscit conclusionem in suis principijs eodem semper modo; Neg: alio & diverso; Conc: cùm enim Angelus non semper actu consideret omnia, quæ potest, neque cognoscat semper

principia sua adæquatè, & comprehensivè, fieri potest, ut instanti, v. g. A. consideret valde multa & efficacia motiva, inducentia ipsum ad amorem objecti, instanti verò B. consideret multa motiva abstrahentia ipsũ ab amore. Quo posito, non adhærebit Angelus immobiliter objecto, sive quoad intellectum, sive quoad voluntatem: nam instanti *A.* ex vi considerationis tunc habitæ, formare sibi poterit dictamen practicum, quo judicet hic & nunc amandum sibi objectum, poterítque illud amare, instanti B. verò, poterit formare dictamen oppositum, & objectum respuere. Fateor quidem, Angelum circa ea, quæ cognoscit evidenter, non esse mobilem, quoad speciem, id est, non posse mutare suum judicium circa rem, quamdiu illi eodem modo proponitur, est tamen mobilis quoad exercitium, id est, potest cessare ab uno judicio, vel apprehensione, & transire ad aliam perfectiorem, vel imperfectiorem, & consequenter potest mutare electionem priori judicio nixam, & velle oppositum. ℟. 3. *Neg: ultimum Consequent:* nam sicut, non obstante eo, quòd Angelus cognoscat omnes conclusiones in suis principijs, & apprehendat immobiliter, manet indifferens primâ vice ad hoc volendum, vel nolendum, ita, eodem non obstante, manebit indifferens ad factam electionem retractandam. Instantia est, tum in DEO, qui licèt in unico principio suæ essentiæ cognoscat omnia, potest nihilominus pro instanti A. v. g. odisse Petrum, pro instanti B. nolle, tum, in ipsis Angelis, qui licèt non minùs unitè & comprehensivè cognoverint secundo instanti, quàm primo, nihilominus primo se liberè ad DEUM converterunt, secundo averterunt. *Hinc patet 1. ad 1. Confirmat:* Ad quam ℟. 2. *neg: Major:* si enim voluntas quoad omnia proportionaretur modo operandi intellectûs, tunc sequitur, voluntatem Angeli, ne quidem ad primam electionem esse indifferentem, & liberam, sicut intellectus, nec ad primum quidem assensum habitis omnibus ad agendum per se requisitis est liber, & indifferens. ℟. 3. *admittendo totum:* Angelum scilicet, sine motu & successione actuum intueri simul principia, & conclusiones, & velle media & fines: ex hoc tamen non sequitur, illum non posse mutare judicium & voluntatem, ut patet ex 2. ℟. ad principale argumentum. Instantia iterum est, tum in DEO, qui licèt omnia cognoscat, & velit unico actu, potest tamen nolle pro instãti B. quod vult pro instanti A. tum, in Angelis, qui licèt primo instanti uno actu cognoverint principia & conclusiones, & uno actu voluerint media & fines, nihilominus pro sequenti instanti, & judicij dictamen, & affectum voluntatis de bono in malum mutaverunt. *Ad 2.* ℟. 1. *Neg: Maj:* Quo enim liberior est voluntas, eò magis potest affectum moderari. ℟. 2. *Neg: Conseq:* Quantocunque enim affectu Angelus velit, adhuc actus ille manet Angelo liber, potéstq; ab illo cessare: quod si faciat, nihil impedit, quò minùs possit velle oppositum. ℟. *Ad 3.* ℟. etiam sapientis esse mutare interdum consilium, mutatis circumstantijs. 2. Licèt hinc sequeretur Angelos non ita facilè mutare consilium ac homines, non sequitur tamen, absolutè mutare non posse. Denique licèt Angeli sint sapientissimi, quoad actum primum, non tamen semper in actu secundo omnem sapientiam exercent: unde sicut, non obstante sapientiâ, Angelus potest ex inconsideratione peccare, ita aliquid eligere, & idem postea, realiter considerata, respuere.

II. Angelus utens ad aliquam determinationem principijs evidenter notis, ad omnia, quæ per talia principia attingit, fertur unicâ & indivisibili tendentiâ, & tantâ firmitate, quantâ attingit ipsa principia, ita ut non possit ex illis principijs novas rationes elicere, quia comprehensivè procedit ex vi talium principiorum, ergo non potest mutare suam electionem, quam semel fecit vi talis cognitionis, nam, ut posset, deberent illi novæ rationes occurrere pro opposito, quas antea non vidisset. *Confirm:* Voluntas naturaliter appetit pro fine ultimo aliquam beatitudinem: quod autem unus beatitudinem suam & finem ultimum constituat, in hoc bono, v. g. in divitijs, alius in alio, v.g. in voluptate, hoc oritur ex aliqua dispositione subjecti, juxta illud Philosophi 3. Ethic: c. 8. *Qualis unusquisque est, talis sibi finis videtur*; ergo, quando Angelus determinat sibi aliquid appetendum, tanquam beatitudinem, & ultimum suum finem, hoc provenit ex aliqua dispositione Angeli; illa autem dispositio non potest esse alia, nisi dispositio intellectûs, nimirum certa cognitio, quâ Angelus statim à principio tale bonũ contemplatus est, atqũ talis dispositio est in Angelo immutabilis, ergo etiam intentio finis ultimi, quem sibi semel Angelus præstituit, est immutabilis: initio autem, finis ultimi est principium omnium electionum aliarum, ergo etiam electio omnium, rerum cæterarum, quas semel Angelus elegit, & ad illum finem ordinavit, erit immutabilis, adeóq; quod semel voluit, non potest nolle. ℟. 1. *Neg: ant:* nam licèt Angel⁹ possit cõprehensivè tendere in principia, non tamẽ necessariò sic tendit, neq; necessariò omnia actu considerat, quæ in illis principijs considerare posset, aut non tantâ attentione, quantâ posset, unde nihil obstat, quò minùs illi subinde novæ rationes occurrant, propter quas electionem mutet. ℟. 2. *Neg: Cons:* sicut primâ vice non obstante eâ comprehensivâ cognitione fuit Angelus indiffe-

differens ad objectum oppositum volendū, vel nolendum, ita deinceps, cùm illa cognitio semper, ut suppono, objectum indifferenter proponat. Instantia est iterum in DEO, & malis Angelis. *Ad Confirm:* R. *similiter 1. neg: penultim: subsumpt:* Illam dispositionem, sive cognitionem, quâ Angelus sibi objectum aliquod, tanquam finem ultimum proposuit, in Angelo esse immutabilem: potuit enim Angelus non considerâsse omnia, & ita illud objectum sibi pro fine ultimo præstituisse, postea verò, dimissâ priori consideratione, rem meliùs considerare. R. 2. *Neg: Conseq:* Quia licèt illa cognitio Angeli esset immutabilis, quia tamen supponitur esse cognitio indifferens, & voluntatem relinquere liberam, etiam illâ stante, poterit mutare intentionem finis ultimi, sicut stante eâ cognitione, primò poterat illum finem ultimum intendere vel respuere. Adde, quòd opus non sit, ut quidquid Angelus liberè amat, amet per modum finis ultimi, adeòque saltem tunc, posset Angelus voluntatem in oppositum flectere.

III. Liberum Angeli arbitrium est medium inter divinum & humanum, atqui divinum est immobile, & ante, & post electionem, humanum verò est mobile, & ante, & post electionem, ergo angelicum est mobile ante, immobile verò post factam electionem. *Confirm:* 1. Angelus est indivisibilis, ergo, ad quod per voluntatem convertitur, totaliter convertitur, ergo repugnat, ut convertatur etiam ad oppositum. 2. Si Angeli voluntas esset mutabilis, esset capax pœnitentiæ: quod est contra PP. Et patet à ratione. Quia si Angelus posset retractare malam suam voluntatem, utiq; DEUS non statim illum post peccatum damnâsset, sed concessisset illi spatium pœnitentiæ, non concessit autem, ergo &c. R. *Disting:* *Major:* Liberum arbitrium Angeli est medium inter divinum & humanum, secundùm aliqua; Transeat: secundùm mobilitatem & immobilitatem; Neg: Ratio patet ex probationibus Conclusionis. Adde, quòd hinc sequeretur, liberum arbitrium hominum, etiam damnatorum, esse mobile & flexibile, quod est contra ipsosmet adversarios, qui in hoc puncto animas damnatas, & homines damnandos Angelis malis adæquant. R. 2. *Neg: Conseq:* Ut enim voluntas Angeli medio quodam modo se habeat inter divinam & humanam, sufficit, quòd divina nullo modo (intrinsecè scilicet & quoad esse entitatis) humana facillimè, angelica admodum difficulter, ut brevi dicetur, sit mobilis. *Ad 1. Confirm:* R. *dist: ant:* Angelus est indivisibilis, essentiâ; Conced: virtute; Neg: Duobus enim modis dicitur virtus, seu potentia aliqua divisibilis: primò, si extendat se ad plura objecta; secundò, si pluribus modis, v. g. nunc remissè, nunc intensè, nunc adæquatè & comprehensivè, nunc inadæquatè, possit operari. Utrumque autem convenit intellectui & voluntati Angeli. *Ad 2.* R. *dist: anteced:* Angelus esset capax pœnitentiæ merè naturalis; Conc: supernaturalis subdistinguo: esset capax illius absolutè, & loquendo physicè; Conc: cùr enim illi DEUS non potuisset dare auxilia efficacia ad pœnitendum? spectato præsenti rerum ordine, & decreto DEI, & loquendo moraliter, Nego. Angeli enim ex una parte per peccatum obstinati fuerunt in malo, ad eum modum, quo homines, qui frequenter peccant obduari solent (quod enim in homine per plures, hoc in Angelis per unicum etiam actum videtur contingere, propter valde magnam advertentiam intellectûs, & efficaciam voluntatis, quam adhibent, dum aliquid volunt) ex altera verò parte, licèt forte post peccatum commissum non statim privati fuerint auxilio sufficienti supernaturali ad pœnitendum, non est tamen datum illis auxilium speciale excitans & movens ad pœnitentiam; & ita cùm aliunde duratio viæ angelicæ fuerit brevissima; moraliter loquendo, impossibile fuit Angelis pœnitere. Et hoc sensu loquuntur PP. & probabiliter D. Thomas, dum Angelis naturalem inflexibilitatem hìc Quæst: 64. art. 2. & alibi attribuit: non enim loquitur de impossibilitate physica, & absoluta, sed de difficultate morali mutandi electionem semel factam, quæ difficultas cùm aliquomodo fundetur in natura Angelorum (nam obstinatè quodammodo volunt, quod volunt) ideo quasi impossibilitatem naturalem habent mutandi suam voluntatem. Quod autem Deus statim commisso peccato, nullo ijs relicto ad pœnitendum spacio, Angelos damnaverit, supponitur 1. ab adversarijs, non probatur. 2. *Neg: suprà posita sequela:* ut enim DEUS pœnitendi spatium Angelis non concederet, sufficiebat peccati angelici enormitas, sive Angelus de se voluntatem retractare posset, sive non.

IV. Omne peccatum committitur vel ex passione, v. g. iræ, aut concupiscentiæ, per quam intercipitur judicium rationis, nè actu judicet in particulari, quod in universali habitu tenet, vel ex habitu vitij, inclinante ad pravam electionem, vel ex ignorantia, & falsa existimatione; ac consequenter nemo potest pœnitere de peccato, & ab illo deflectere voluntatem, nisi vel cessante passione, vel remoto habitu, vel correctâ falsâ existimatione; atqui Angelus non potest pœnitere, cessando à passione; cùm in Angelis non detur passio juxta Philosophi: non est, nisi in sensibili parte animæ, quam Angeli non habent; neque etiam per remotionem habitûs: tum, quia habitus non

potest removeri, nisi in eo, qui est statu viæ, Angeli autem statim per primam electionem perveniunt ad terminum viæ, sicut homines terminant statum viæ per mortem, hoc enim est Angelis casus, quod mors hominibus, ut ait Damascen: lib. 2. Fid: c. 4. tum, quia habitus pravus per hoc removetur, quòd unâ potentiâ v. g. appetitu concupiscibili, per habitum corruptâ, adhuc remanat rectitudo in alijs potentijs, v. g. in appetitu irascibili, quarum ope inducitur, & incitatur quis, ut resistat habitui, & agat, quæ sunt habitui contraria, in Angelis autem non datur multitudo appetitivarum potentiarum, sicut in hominibus, sed unica, nimirum voluntas, quæ, si in aliquid tendit, totaliter tendit, ita, ut non supersit illis ulla potentia, vel inclinatio inclinans in oppositum. Non denique pœnitere possunt deponendo, vel corrigendo ignorantiam, vel falsam existimationem: tum, quia in intellectu angelico non datur ignorantia, error, & falsitas, cùm habeant actu notitiam omnium, quæ naturaliter scire possunt: tum, quia error, & ignorantia corrigitur per hoc, quod quis, re meliùs considerata, per discursum, & contrarias ratiocinationes, tandem assequatur veritatem, in Angelis autem non datur discursus & ratiocinatio, sed simul & semel vident in principijs omnes conclusiones; unde etiam successu temporis novæ & contrariæ rationes illis occurrere non possunt, ergo Angeli non possunt pœnitere de peccato ullo modo, sed habent voluntatem, factâ semel electione, immobilem, & inflexibilem. *Confir:* Quod in speculativis sunt prima principia, hoc secundùm Philosophum in agibilibus, practicis, & moralibus est finis, atqui error circa prima principia est incorrigibilis & irremediabilis, quia, qui circa illa errat, non potest dirigi per magis nota, cùm prima principia sint notissima omnium, ergo etiam error & inordinatio circa finem est incorrigibilis, & irremediabilis, ergo Angelus, si semel peccando errat circa finem, non potest errorem illum corrigere, sed persistit immobiliter in illo. ℟. 1. *Neg: universaliter Major:* Contrarium patet in ipsis Angelis: hi enim neque ex passione, neque ex ignorantia, ut ipsimet adversarij volunt, peccârunt, neque etiam ex habitu vitioso, cùm nullum ante primum peccatum, actum vitiosum elicuerint, ut per se patet, & consequenter nullum tunc habitum vitij habuerint. ℟. 2. *Neg: 2. partem minoris: ad 1. probation: dist: minor:* Angeli per primam electionem statim perveniunt ad terminum viæ, necessariò, & ex natura rei, Neg: per accidens, contingenter & ex libera DEI voluntate, Conc: nam licèt defacto ita fortè contigerit, poterat tamen aliter contingere: poterat enim DEUS, non minùs Angelis statum viæ prolongare, quàm defacto hominibus prolonget. Et sic intelligendus est Damasc: loquitur enim de ordine rerum præsenti, non de quovis possibili. *Ad 1. probat:* ℟. *Neg: subintellectam Conseq:* Nam licèt in Angelis non dentur plures potentiæ appetitivæ, datur tamen intellectus, & synderesis, quæ voluntatem inclinare potest ad rectè agendum, & agendum habitui vitioso (si quis daretur hujusmodi in Angelis) contraria. Et licèt voluntas totaliter tenderet in objectum, in quod tendit (quanquam & hoc, si de totalitate conatûs & intensionis intelligatur, falsum sit) potest abjectâ tendentiâ malâ, seipsam impellere, & inclinare ad tendentiam oppositam. ℟. 3. *Neg: 3. partem Minor: ad utramque probat: dist: assumpt:* In Angelis (secundùm se spectatis) non datur error, vel discursus, circa objecta, quæ cognoscunt solùm probabiliter, & conjecturaliter, & circa objecta libera & contingentia, Neg: circa objecta necessaria, & naturalia, & quæ cognoscunt evidenter, Conced: Vide dicta suprà Q. 5. art. 3. & 6. Et licèt nullus omnino daretur in Angelis error & discursus, quia tamen non necessariò semper actu omnia considerant, quæ possunt, neque principia sua semper cognoscunt comprehensivè & adæquatè, prout sæpius dictum est, ideo possunt illis, successu temporis, adhibitâ majori diligentiâ, & consideratione, novæ & contrariæ rationes occurrere, ipsique per illas ignorantiam suam negativam, & inconsiderationem removere, & deponere, & consequenter de peccato ex inconsideratione commisso pœnitere, & voluntatem in oppositum flectere. *Ad Confirm:* ℟. *dist Major:* Quod in speculativis sunt prima principia, hoc in agibilibus est finis, secundùm quid, Conc: (nam sicut veritas omnis speculationis dependet ex veritate primorum principiorum, ita bonitas, vel malitia actionum dependet ex fine) secundùm omnia, Neg: nam aliàs, cùm omne peccatum mortale, juxta adversarios, consistat in deordinatione circa finem, sequeretur nullum peccatum mortale, etiam hominum, esse remediabile & corrigibile, nec posse quemquam de illo pœnitere, sed necessariò voluntatem in illo manere immobilem. Adde etiam errorem circa prima principia aliquomodo esse corrigibilem, quia, licèt errans circa ipsa non possit dirigi, & convinci, à priori, potest tamen à posteriori, per inductionem particularium, ut si quis erret, circa hoc principium: *Omne totum est majus suâ parte*, potest instrui de veritate principij, inducendo in particulari, hoc, illud, istud totum, & ostendendo per viam sensûum omnibus & singulis totis hoc convenire, quòd sint majora suâ parte. Denique, quidquid sit de intellectu, errante respectu primorum principiorum, adhuc disparica

est

est, quoad voluntatem errantem circa finem: quia, cùm voluntas sit potentia libera (secùs quàm intellectus) & error illius circa finem sit voluntarius, sicut primò errare liberè potuit, ita errorem deinceps abjicere poterit.

Artic. IV. *An voluntas Angeli possit esse sine omni actu volendi?*

Resp: Non posse. Probat: 1. Quia Angelus non potest esse sine omni actu intelligendi, ut dictum est: Q: 5. art: 7. ergo neque sine omni actu volendi: est enim quoad hoc eadem ratio. 2. Quia esse semper in actu secundo quoad potentias internas est naturæ angelicæ maximè consentaneũ: est enim de se perfectiùs, quàm oppositum, estque Angelo possibile, neque per hoc Angelus lassatur & fatigatur. 3. Si daretur aliquis actus in particulari & determinatus, cui nulla ineſſe ratio mali, & in cujus carentia nulla inveniretur ratio boni, talis actus esset necessarius voluntati angelicæ quoad exercitium, ut patet in amore BB. erga DEUM in patria, atqui in carentia omnis actûs voluntatis nulla invenitur ratio boni: quia nulla invenitur ratio entis, & in actuali exercitio alicujus actus voluntatis, nulla invenitur ratio mali: tum, quia secundùm se melius est operari, quàm non operari, imò operari est bonum & perfectum, non operari est simpliciter imperfectum: tum, quia in tota collectione actuum ab Angelo elicibilium, non possunt non esse aliqui, illi boni & convenientes, ergo Angelo est necessarium exercitium alicujus actûs indeterminatè sumpti. Dixi: *indeterminatè sumpti:* determinatè enim & individuo sumpto quilibet actus est liber Angelo quoad exercitium: tum, quia ex nullo capite ostendi potest talis necessitas; tum, quia ille actus vel esset aliquis amor particularis Angeli, erga seipsum, vel erga DEUM, vel erga alios Angelos, aut res creatas, nullus autem horum actuum in particulari & determinatè sumptus est Angelo quoad exercitium necessarius, ut ostendetur in ℟. ad 2. ergo. 4. Quod convenit generi, convenit omni speciei, sub eo genere contentæ, atqui naturæ, genericè & comuniter acceptæ, convenit, quód ad illam naturaliter & necessariò sequatur aliquis actus appetitûs proportionati illi naturæ: ad naturam enim sensitivam sequitur necessariò actus appetitûs sensitivi, erga objectum debitè propositum per sensus, ad naturam carentem cognitione, sequitur necessariò actualis appetitus innatus erga bonum naturale, ergo etiam naturæ intellectuali, seu angelicæ convenit, quòd ad illam sequatur necessariò aliquis actus appetitûs proportionati naturæ intellectuali, hoc est, actus aliquis voluntatis. 5. Necessitas exercendi semper aliquem actũ voluntatis nihil derogat perfectæ libertati Angeli, ut patet in DEO, necessariò amante seipsum, & in sententia multorum adversariorum, negante puram omissionem liberam possibilem, aliud verò nihil obstat, ergo.

Sed contra 1. Libertas quoad exercitium non exercetur in confuso, sed in particulari, ergo etiam necessitas: ergo, si necessitantur Angeli, quoad exercitium, ad actũ volendi, necessitantur ad aliquem actum in particulari, quod falsum est. *Confirm:* Angelus non necessitatur ad actum A. ergo neque ad actum B. C. adeóque ad nullum, est enim eadem ratio pro tota collectione, quæ pro singulis actibus. 2. Voluntas est domina sui influxûs, ergo potest illum suspendere per puram omissionem omnium actuum ergo non necessitantur ad exercitium ullius actûs, etiam sub disjunctione eliciendi. ℟. *Dist: antec:* Libertas carendi aliquo certo, & particulari actu, & similiter necessitas habendi aliquem certum & particularem actum, non exercetur in confuso, sed in particulari, Conc: talis enim necessitas est determinatio ad unum certum actũ. Libertas carendi omni actu, & necessitas exercendi omnes actus sub disjunctione, hunc vel illum, non exercetur in confuso, Neg: talis enim libertas habet objectum universale, & in confusa, nimirum collectionem omnium actuum, & similiter talis necessitas est determinatio ad omnes actus disjunctivè sumptos, adeóq; non respicit unum actum particularem, sed omnes indeterminatè, adeóque aliquomodo in confuso. *Ad 1. Confirm:* ℟. *Dist: Antec:* Angelus non necessitatur ad actum *A.* determinatè & absolutè, Conc: indeterminatè, & conditionatè, Neg: id est, ex suppositione, quòd Angelus non eliciat actum B. C. &c. necessariò elicit actum A. & ex supposito, quód non eliciat actum A. C. &c. necessariò elicit actum B. & sic de cæteris. Ratio est: quia in singulis actibus, determinatè & absolutè acceptis, potest occurre aliqua ratio mali, incommodi, inconvenientiæ, ob quam expediat Angelo talem actum ommittere, adeóque adsingulos, sic acceptos, liber est Angelus: in omnibus autem, simul acceptis, non potest talis ratio occurrere, adeóque non est ratio libertatem concedendi Angelo ad omnes collectivè omittendos. *Ad 2.* ℟. *Similiter dist: antec:* Voluntas est domina sui influxûs, ita ut possit liberè omittere quemcunque actum in particulari, & seorsim sumptum, Conc: ut possit sic omittere omnes simul sumptos, Neg: Ratio est: quia ut voluntas purè omittat liberè, debet illi omissio hujusmodi proponi aliquomodo, ut bona, saltem per accidens, & ratione alterius

ad,